А.М. Аксёнаў

Этнічная гісторыя беларусаў

ЭТНАС (ГРЭЧ. – НАРОД) -

ГІСТАРЫЧНА ЎЗНІКШАЯ НА ПЭЎНАЙ ТЭРЫТОРЫІ СУПОЛЬНАСЦЬ ЛЮДЗЕЙ, ЯКІЯ МАЮЦЬ АГУЛЬНУЮ МОВУ, ЗНЕШНІЯ РЫСЫ І МЕНТАЛІТЭТ, АГУЛЬНУЮ МАТЭРЫЯЛЬНУЮ І ДУХОЎНУЮ КУЛЬТУРУ, САМАСВЯДОМАСЦЬ І САМАНАЗВУ.

Асноўныя рысы (прыкметы) беларускага этнасу:

- мова;
- этнічная самасвядомасць;
- своеасаблівая культура;
- этнічная тэрыторыя;
- асаблівасці псіхічнага складу (характар);
- асаблівыя антрапалагічныя рысы (знешні выгляд);
- саманазва (этнонім).

СКЛАДАЮЧЫЯ ЧАСТКІ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСАЎ ЯК САМАСТОЙНАГА ЭТНАСА

- Этнагенэз (доўгі па часу працэс фарміравання, станаўлення этнасу (народа) -

прыкладна з 27 тыс. да н.э да сяр. 16 ст.

- Гісторыя этнаса – з сяр. 16 ст. да сучаснасці.

ЭТАПЫ РАЗВІЦЦЯ ЭТНАСУ:

I	II	III
ПЛЯМЁНЫ	НАРОД	НАЦЫЯ
ПРЫСВОЙВАЮЧАЯ ГАСПАДАРКА	ВЫТВОРЧАЯ ГАСПАДАРКА	МАШЫННАЯ ВЫТВОРЧАСЦЬ

(ЭКАНАМІЧНАЯ АСНОВА)

ПЕРШАБЫТНА-АБШЧЫННЫ ЛАД	ФЕАДАЛІЗМ	БУРЖУАЗНЫ ЛАД (КАПІТАЛІЗМ)
ДА 9 СТ.	9-СЯР. 19 СТ.	З СЯР. 19 СТ.

(ГРАМАДСКА – ЭКАНАМІЧНАЯ ФАРМАЦЫЯ)

БЕЛАРУСКІ ЭТНАС КАНЧАТКОВА СФАРМІРАВАЎСЯ Ў 12 – сяр. 16 СТ.

у дзяржаве “Вялікае княства Літоўскае, Рускае, Жамойцкае і іншых зямель”, складаў яго аснову, дзяржаўнай мовай ВКЛ была старабеларуская мова, меўшая назву “рускі язык”.

Этнічная тэрыторыя беларусаў

супадала з рассяленнем **асноўных старажытных продкаў беларусаў** (крывічоў, літвы, дрыгавічоў і радзімічаў) і **ўключала землі**

- КРЫВІЦКІЯ (Віцебшчына, Смаленшчына, Невельшчына);
- ГІСТАРЫЧНАЙ ЛІТВЫ (Віленшчына, Гродзеншчына);
- ДРЫГАВІЦКІЯ (Цэнтральная Беларусь, Палессе, Берасцейшчына);
- РАДЗІМІЦКІЯ (Магілёўшчына, Гомельшчына, Заходняя Браншчына).

Этнічная тэрыторыя -

тэрыторыя капактнага рассялення народа, з якой звязаны яго фарміраванне і развіццё.

У 14-16 ст.тэрыторыя этнічных беларусаў у ВКЛ складала прыкладна 260 тыс.кв.км. Тэрыторыя сучаснай Рэспублікі Беларусь роўная 207,56 тыс.кв.км.

Этнічная тэрыторыя беларусаў

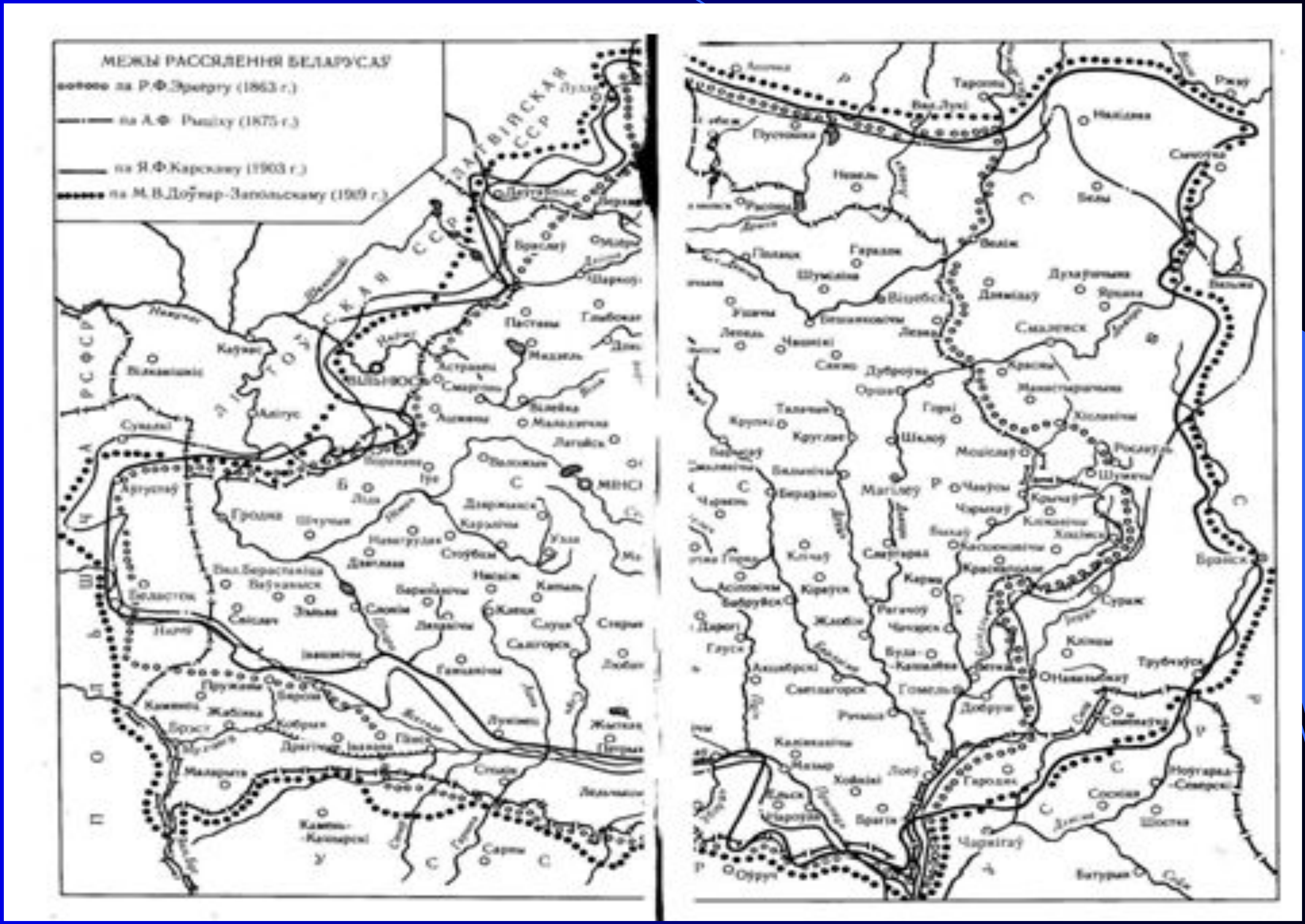

СІСТЭМА ЭТНІЧНЫХ СУПОЛЬНАСЦЕЙ СВЕТУ

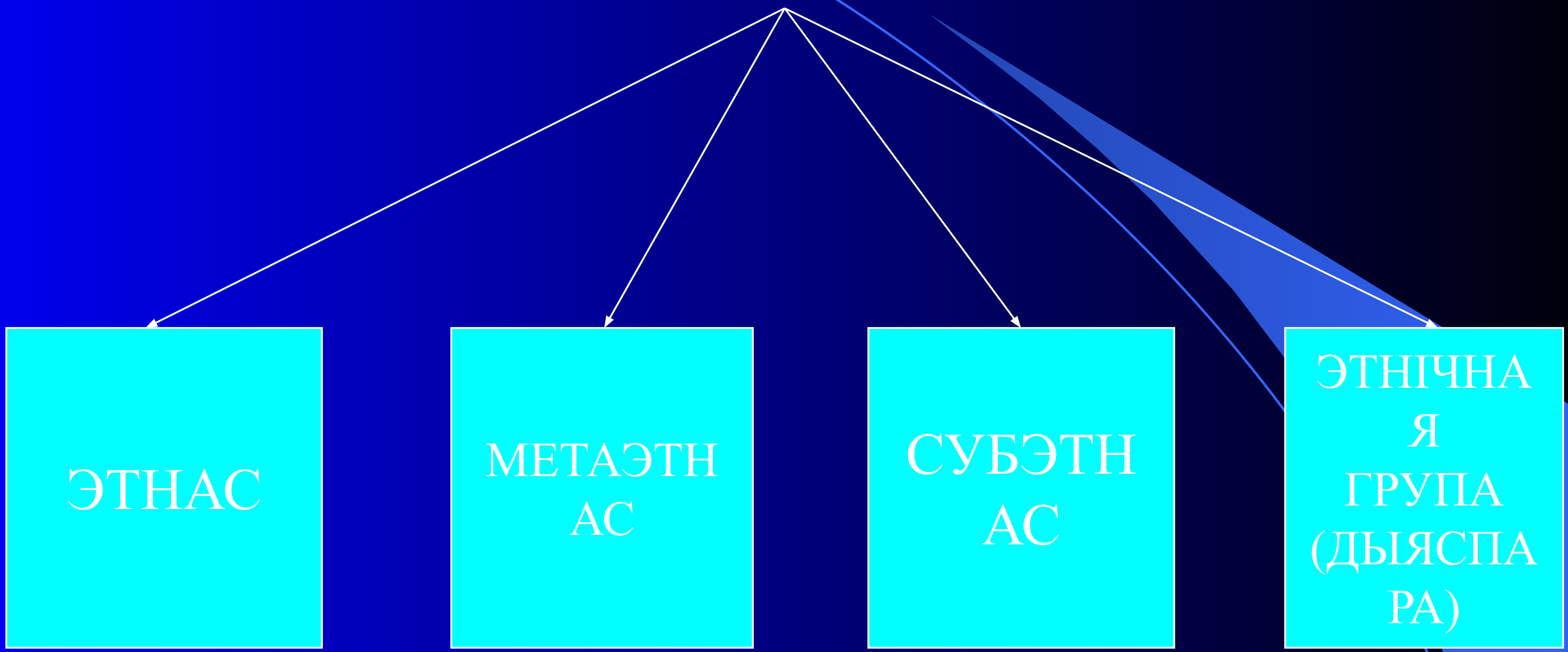

МЕТАЭТНАС “СЛАВЯНЕ”

УСХОДНІЯ СЛАВЯНЕ

БЕЛАРУСЫ

ВЯЛІКАРОСЫ

(АЛЬБО РУСКІЯ)

УКРАІНЦЫ

ЗАХОДНІЯ СЛАВЯНЕ

ПАЛЯКІ

ЧЭХІ

СЛАВАКІ

КАШУБЫ

ЛУЖЫЧАНЕ

ПАЎДНЁВЫЯ СЛАВЯНЕ

БАЛГАРЫ

СЕРБЫ

ХАРВАТЫ

БАСНІЙЦЫ

МАКЕДОНЦЫ

СЛАВЕНЦЫ

ЧАРНАГОРЦЫ

Славяне – буйнейшая у Еўропе моўная супольнасць (300-350 млн. чалавек)

СУБЭТНАСЫ БЕЛАРУСКАГА ЭТНАСУ

- Л І Т В І Н Ы
- П А Л Е Ш У К І
- Б Е Л А Р У С Ы

Этнічная група (дыяспара, нацыянальная меньшасць) –
частка этнасу, якая пражывае на тэрыторыі іншага этнасу альбо ў іншай краіне.

Усяго ў свеце пражывае каля 11 млн. беларусаў, у тым ліку ў замежжы (беларускія дыяспары) каля 3,5 млн.

Асноўныя канцэпцыі ўтварэння БЕЛАРУСКАГА ЭТНАСУ

- **ФІНСКАЯ** (пісьменнік Іван Ласкоў);
- **БАЛЦКАЯ** (Валянцін Сядоў);
- **КРЫВІЦКАЯ** (Вацлаў Ластоўскі, М. Пагодзін);
- **КРЫВІЦКА-РАДЗІМІЦКА-ДРЫГАВІЦКАЯ** (Яфім Карскі, Уладзімір Пічэта, Мітрафан Доўнар-Запольскі, Міхаіл Грынблат);
- **СТАРАЖЫТНАРУСКАЯ** (афіцыйная ў савецкі час);
- **ПОЛЬСКАЯ** (Аляксандр Рыпіньскі, Л. Галембоўскі);
- **ВЯЛІКАРУСКАЯ** (праф. А. Сабалеўскі і І. Сразнеўскі);
- **НОВАЯ** (этнограф С. Токараў);
- **КАНЦЭПЦЫЯ Міколы Ермаловіча**;
- **СУЧАСНАЯ** (Акадэміі Навук РБ – Міх. Піліпенка і інш.).

ПЕРЫЯДЫЗАЦЫЯ ЭТНІЧНАЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСАЎ

(У ЯЕ АСНОВЕ – ПРЦЭСЫ ФАРМІРАВАННЯ БЕЛАРУСКАГА ЭТАСУ, ЯГО АНТРАПАЛАГІЧНЫХ, МОЎНЫХ, КУЛЬТУРНА-БЫТАВЫХ АСАБЛІВАСЦЕЙ)

• **Даіндаеўрапейская эпоха** (супадае з каменным векам)	100-40 тыс.гг.да н.э. – рубеж III-II тыс.да н.э.
• **Індаеўрапейская эпоха**	рубеж III-II тыс.да н.э. – да сучаснасці.
<u>Балцкі перыяд</u>	рубеж III-II тыс. да н.э. – 3 ст. да н.э.
<u>Славянскае засяленне</u> тры патокі:	3 ст. да н.э. – 8 ст. н.э. 1) 400-200 гг. да н.э.(на Палессе-”паморская культура”) 2) 3 – 5 ст. н.э. 3) 6- 8 ст. н.э. (па ўсёй тэрыторыі Беларусі)
<u>Усходнеславянскі перыяд</u> (утварэнне 12 супольнасцей на Русі)	9 – 13 ст.
<u>Завяршенне фарміравання беларусаў як энаса</u> (народа)	13- сяр. 16 ст.
<u>Беларускі этнас у складзе федэрацыі Рэч Паспалітая</u> (паланізацыя, лацінізацыя)	2-я пал.16- канец 18 ст.
<u>Беларускі этнас у складзе Расіі</u> (русіфікацыя)	канец 18 ст. – 1917 г.
<u>Беларускі этнас у складзе СССР</u>	1922 – 1991 гг.
<u>Беларускі этнас у самастойнай дзяржаве РБ</u>	з 1991 года па сучаснасць